

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології**

Теоретико-методологічні проблеми психології

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки магістра
напряму 6.030102 Психологія

(Шифр за ОПП – ПП 3.02)

Дніпропетровськ
2014 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Носенко Е.Л., зав. кафедри педагогічної та вікової
психології ДНУ ім. О.Гончара, доктор психол. наук,
професор, член-кор. НАПН України.

Обговорено та схвалено науково-методичною комісією за напрямом підготовки/спеціальністю
8.030102- психологія

“17” червня 2014 року № 2

Голова Носенко Е.Л.

Схвалено Вченою радою факультету психології
від “24” червня 2014 року, протокол №10

Голова _____ (Волков Д.С.)

“24 червня” 2014 року

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “**Теоретико-методологічні проблеми психології**” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки 8.030102 Психологія напряму (спеціальності) “Психологія, 5 курс

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні конструкти для дослідження форм прояву психічного, зокрема особистості людини як об'єкта теоретичної психології.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення дисципліни спирається на: загальну психологію, історію психології, експериментальну психологію, психодіагностику.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Некласичний вектор у сучасній психології. Структурний підхід до дослідження особистості
2. Психофізіологічні і біохімічні кореляти особистості та їх пояснювальний потенціал. Інші підходи до розгляду формування особистості/
3. Дослідження саморегуляції особистості (контекстуалізовані моделі особистості)
4. Інтегративний підхід до дослідження особистісної ідентичності
5. Позитивні риси особистості (цінності-у-дії) та їх роль у забезпеченні психологічного благополуччя людини. Імплицитний підхід до дослідження особистості.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Ознайомити майбутнього фахівця із сучасним станом методологічних досліджень у галузі теоретичної психології, основним предметом якої на неklasичному етапі розвитку психології стає психологія особистості, зокрема різноманітні аспекти функціонування людини як суб'єкту життєдіяльності, спілкування, світопізнання та світооцінювання.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “**Теоретико-методологічні проблеми психології**” є :

1) ознайомити майбутніх фахівців з дослідженнями *саморегуляції особистості*, що базуються на *контекстуалізованому* підході до вивчення так званих «динамічних рис» , представленим *пояснювальними моделями* і теоріями особистості, зокрема:

- 2) когнітивно-адаптивною теорією (Дж. Меттьюс);
- 3) соціально-когнітивною теорією (А. Бандура);
- 4) когнітивно-афективною моделлю (CAPS) - (Мишель і Шода);
- 5) моделлю особистісної архітектури (КАРА) - «знання та їх оцінка» (Д. Цервоне);
- 6) когнітивно-експерієнціальною теорією (С. Епштейн);

7) надати уявлення про інтегративний підхід до дослідження індивідуальності, представлений багатовимірною ієрархічною моделлю Я'-концепції; дослідженнями самосвідомості; моделлю мотиваційних рис; дослідженнями впевненості людини у собі, дослідженнями емоційного інтелекту і стратегій подолання стресу; моделлю «позитивних рис» «Цінності-у-дії» (загальнолюдські цінності “сильні” властивості характеру);

8) розкрити зміст і специфіку імплицитних моделей оцінювання особистості, що базуються на аналізі певних аспектів поведінки, в яких особистісні характеристики відбиваються опосередковано, зокрема через урахування латентних періодів моторних реакцій.

Оскільки курс передбачено викладати як українською, так і англійською мовами, в його завдання входить і ознайомлення студентів із спеціальною науковою психологічною літературою *в оригіналі*.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: сучасні тенденції дослідження цілісної особистості як об'єкту психологічних досліджень, теорії і моделі дипломних особистісних рис;

9) новітні факторні моделі особистості як відбиття глобальних складових внутрішнього світу особистості;

10) дослідження саморегуляції особистості (контекстуалізовані моделі особистості);

11) інтегративний підхід до дослідження особистісної ідентичності;

імплицитний підхід до дослідження особистості.

вміти: виокремлювати аспекти подібності і розбіжностей підходів зарубіжних психологів до вивчення психічних феноменів;

- 1) самостійно відслідковувати появу нових тенденцій у зарубіжній психології у вивченні актуальних проблем сучасної психологічної науки;
- робити анотовані переклади зарубіжних публікацій з актуальних проблем психології;

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Некласичний вектор у сучасній психології. Структурний підхід до дослідження особистості

ТЕМА 1. Особливості неklasичного підходу до дослідження особистості як культурного об'єкта. (Внесок Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, М.М. Бахтіна, Альфреда Адлера, Д.О. Леонтьєва, С.Д. Максименко) у розвиток і становлення нового погляду на людину як суб'єкта самодетермінованої активності.

ТЕМА 2 . Напрями неklasичної трансформації психології (за Д.О.Леонть'євим):

- від пошуку знань до соціального конструктивізму;
- від монологізму до діалогізму;
- від ізольованого індивіда до життєвого успіху;
- від детермінізму до самодетермінації;
- від потенціалізму до езистенціалізму.

ТЕМА 3 . Загальна характеристика стану розвитку теорії диспозиційних рис особистості (внесок Олпорта, Кеттелла, Айзенка). Основні припущення й принципи, на яких базуються дослідження структури особистості, та їх відбиття у різних моделях особистісних рис. Варіанти скорочення психометричної 16- факторної моделі Кеттелла.

ТЕМА 4 . Емпіричний і теоретичний статус п'ятифакторної моделі особистісних рис і аспекти її критики. *Загальна характеристика п'ятифакторної моделі особистості* (Гольдберг Р.Л. - Goldberg, R.L.). Модель МакКрея і Кости. Шестифакторна модель Ештона і Лі. Емпіричний і теоретичний статус диспозиційних моделей особистісних рис як генералізованих нейропсихічних структур.

Змістовий модуль 2. Психофізіологічні і біохімічні кореляти особистості та їх пояснювальний потенціал. Інші підходи до розгляду формування особистості

ТЕМА 1 . Психофізіологічні і біохімічні кореляти особистості.

ТЕМА 2 . Теорія сенситивності до підкріплення поведінки (RST) Джефері Грея як приклад розвитку ідей генетичного підходу до дослідження структури особистості.

Змістовий модуль 3. Дослідження саморегуляції особистості (контекстуалізовані моделі особистості)

ТЕМА 1 . Когнітивно-адаптивна теорія поясненні зв'язку особистісних рис з особливостями сприйняття і переробки інформації людиною.

ТЕМА 2 . Соціально-когнітивні теорії особистості: особистість у контексті ситуації. Соціально-когнітивна теорія особистості (А. Бандура).

ТЕМА 3 . Когнітивно-афективна модель особистості. Модель архітектури особистості «знання і оцінювання» Д. Цервоне. Когнітивно- експерієнціальна модель С. Епштейна .

Змістовий модуль 4. Інтегративний підхід до дослідження особистісної ідентичності

ТЕМА 1 . Багатовимірний ієрархічний модель. Я-концепції: важливий аспект особистісної ідентичності. Самосвідомість як аспект дослідження особистісної ідентичності.

ТЕМА 2 . Динамічні мотиваційні риси - «вікно в особистість». Упевненість у собі як ознака особистісної ідентичності.

ТЕМА 3 . Особистість і процеси подолання стресу. Емоційний інтелект як динамічна риса, що визначає індивідуальну ідентичність.

Змістовий модуль 5. Позитивні риси особистості (цінності-у-дії) та їх роль у забезпеченні психологічного благополуччя людини. Імплицитний підхід до дослідження особистості.

ТЕМА 1 . Теорія позитивних цінностей та властивостей особистості, її виникнення. Роль позитивних емоцій у зумовленні формування позитивних цінностей та властивостей особистості.

Суб'єктивне, психологічне та соціальне благополуччя як результуючі наслідки наявності у людини позитивних цінностей та особистісних властивостей.

3. Рекомендована література

Базова

1. Теория и методология психологии. Постнеклассическая перспектива / Отв. ред. А.Л. Журавлев, А.А. Юревич. М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2007.-527 с.
2. Прогресс психологии: критерии и признаки / Под ред. А.Л. Журавлева, Т.Д. Марцинковской, А.В. Юревича. М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2009.-336 с.
3. Парадигма в психологии. Науковедческий анализ / Отв. ред. А.Л. Журавлев, Т.В. Корнилова, А.В. Юревич. М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2012.- 468 с.
4. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора С. Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. - 2010.– 264 с.
5. Аршава І.Ф., Носенко Е.Л. Аспекти імпліцитної діагностики емоційної стійкості людини. - Д.: Вид-во ДНУ, 2008. – 468 с
6. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. – К.: Ніка–Центр, 2008.– 336 с.
7. Методология комплексного человекознания и современная психология/ Под редакцией А.Л. Журавлева, В.А. Кольцовой. – М.: Изд-во “Институт психологии РАН”.-М.-2008.-600с.
8. Предмет и метод психологии/ Под. ред. Е.Б. Старовойтенко.-М.: “Академический проект”.- 2005., М.: Гаудеамус
9. Максименко С.Д. Генезиса становлення особистості. - К. : Изд-во ООО «КММ», 2006. – 240 с.

Допоміжна

1. Бондаренко А.Б. Рецензія на міжнародну монографію: “Актуальные проблемы современной психологии». (States of Mind. American and Post-Soviet Perspectives on Contemporary Issues on Psychology /Ed. By Diane F.Halpern & Alexander E.Voiskounsky. Oxford University Press., 1997) //Психологический журнал, 2000, том 21, №6, с.105-109.
2. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктості до вершин духовності.– Київ: “Академвидав”.– 410 с.
3. Гордон Олпорт. Становление личности. Избранные труды.– М.: Смысл, 2002.–462 с.
4. Журавльова Л.П. Психологія емпатії.– Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007.– 328 с.
5. Кузнецов М.А. Эмоциональная память.– Харьков: Крок, 2005.–568 с.
6. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену. Основні функції. - Київ, “Вища школа”, 2003, 198с. (гл. I, II).
7. Richards A. Metapsychology: Revisiting the Past, Confronting the Present, Serving the Future. //New Ideas in Psychology. -1997. -Vol.15. -Nl. -P.17-33.
8. Ryff Carol D. Happiness is Everything, or is it? Explorations on the Meaning of Psychological well-being. //Journal of Personality and Social Psychology. -1989. -Vol.37. N6.-P. 1069-1081

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: *екзамен.*

5. Засоби діагностики успішності навчання (1)модульні контрольні роботи у формі електронних тестів множинного вибору(2), контрольна робота(складання глоссарію основних понять курсу з мінімальним обсягом 40 понять), контроль виконання завдань для самостійної роботи.(відповідь на практичних заняттях, перевірка конспектів запропонованих для опрацювання наукових публікацій).